अभ्यासप्रश्नपत्रम् 2021-22

द्वितीयं सत्रम्

कक्षा- एकादशी

संस्कृतम् (केन्द्रिकम्)(कोड–322)

परामर्शात्मकः उत्तरसङ्केतः

समयः होराद्वयम् **सम्पूर्णाङ्काः- 40**

➢ **अवधातव्यम् –**

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निदर्शात्मकानि सन्ति। प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति।

2. **आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय मूल्याङ्कनं करणीयम्।** यथा चित्रवर्णने पञ्चवाक्यानां लेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि सप्तवाक्यानि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथम-पञ्चवाक्यानां न अपितु यानि वाक्यानि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।

3. अनुच्छेदे श्लोके नाट्यांशे वा आधारिताः प्रश्नाः अवबोधात्मकाः सन्ति। अतः विद्यार्थिनः एतेषु प्रदत्तशब्दानां स्थाने समभाव-पर्यायवाचि-शब्दानां प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति। तदर्थम् अङ्काः देयाः। यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।

4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।

5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः।

6. रचनात्मक-कार्ये वाक्यरचना प्रमुखा न तु वाक्यसौन्दर्य-तत्त्वम्। अतः आंशिकवाक्यशुद्धये अपि अङ्काः देयाः।

	वर्णनात्मकाः प्रश्नाः	**40 अङ्काः**
	अपठितावबोधनम्	
1.	अपठित–गद्यांशः	10

	(अ) **एकपदेन लिखत–** **(केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. मानव: ii. नदीरूपम् iii. एकतया iv. स्वतन्त्रताम् (आ) **पूर्णवाक्येन लिखत–** **(केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. यदा भारते एकत्वभावना समुत्पन्ना तदा भारतं स्वातन्त्र्यम् अलभत्। ii. यदा अस्माकं विचारा:, मनांसि, गमनं, भाषणं, संकल्पश्च एकत्वभावनया परिपूर्णा: भवन्ति, तदा न किमपि असाध्यं भवति। iii. क्षुद्रजन्तव: मिलित्वा यदा रज्जुरूपम् धारयन्ति, तदा ते बलशालिनं गजम् अपि नियन्त्रयितुं समर्था:भवन्ति। **(इ) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत–** छात्राणां लिखितानि पदानि दृष्ट्वा शुद्धाशुद्धनिर्णय: छात्रहिताय कर्तव्य:। **(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत–** **(केवलं प्रश्नत्रयम्)** i. उन्नति: ii. देश: iii. धारयन्ति iv. देशाय	**1x2=2** **2x2=4** **1** **1x3=3**
	रचनात्मकं कार्यम्	**15 अङ्का:**
2.	**पत्रलेखनम्** i. देह्लीत: ii. चरणस्पर्श: iii. कुशलिन:	½X10=5

	iv. असहाया: v. प्राचार्य: vi. सह vii. आयोजितवान् viii. पराजिता: ix. नष्ट: x. सौम्या	
3.	**कथापूर्तिः–** i. श्रीकृष्णस्य ii. गुरुकुले iii. अमिलत् iv. वर्षाणि v. दरिद्र: vi. द्वारिकाम् vii. आलिङ्गनं viii. सुदाम्न: ix. दारिद्र्यस्य x. ऐश्वर्यम् **अथवा** **रिक्तस्थान–पूर्तिः–** i. अहं दिल्लीनगरे एव निवसामि ii. अत्र ममागमनं अस्मिन् मासे एव अभवत् । iii. उच्चशिक्षाग्रहणार्थं अहं दिल्लीनगरम् आगतवान् । iv. मणिपुरे उच्चशिक्षाया: तादृशी व्यवस्था नास्ति यादृशी अत्र ।	1x5=5

	v. बहुशः धन्यवादाः मित्र!	
4.	**अनुच्छेदलेखनम्** अत्र छात्रेभ्यः संक्षिप्तवाक्यरचना अपेक्षिता वर्तते। केवलं वाक्यशुद्धिः द्रष्टव्या। अस्य प्रश्नस्य प्रमुखम् उद्देश्यं वाक्यरचना अस्ति। वाक्यं दीर्घम् अस्ति अथवा लघु इति महत्त्वपूर्णं नास्ति। प्रतिवाक्यम् अर्धः अङ्कः भावस्य कृते अर्धः अङ्कः च व्याकरणदृष्टया शुद्धतानिमित्तं निर्धारितःअस्ति। मञ्जूषायां प्रदत्ताः शब्दाः साहायतार्थं सन्ति। छात्रः तेषां वाक्येषु प्रयोगं कुर्यादेव इति अनिवार्यं नास्ति। छात्रः स्वमेधया अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्नोति। **अथवा** **संस्कृत–अनुवादः–** i. रामः पाठम् पठति। ii. छात्राः शिक्षकेण सह गमिष्यन्ति। iii. देवेशः छात्राणाम् /छात्रेषु श्रेष्ठतमः। iv. पक्षिणः /खगाः वृक्षेषु कूजन्ति। v. वयं मन्दिरं गच्छामः। vi. पशवः गृहात् बहिः गच्छन्ति ।	1x5=5
	पठितावबोधनम्	**15**
5.	**पठित–गद्यांशः** **(अ) एकपदेन लिखत– (केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. ग्राम्यजनानाम् ii. तटवर्तिवृक्षाणाम् iii. शस्यक्षेत्रे **(आ) पूर्णवाक्येन लिखत– (केवलं प्रश्नैकम्)**	**3** **½ x2=1** **2x1=2**

	i. निर्मलं जलं दृष्ट्वा सर्वे प्रसन्ना :अभवन्। ii. तटानाम् परिष्करणेन सर्वत्र सौविध्यं अनुभूतम्।	
6.	**पद्यांशः–** **(अ) एकपदेन लिखत– (केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. देहवद्भिः ii. योगेन iii. कर्माणि **(आ) पूर्णवाक्येन लिखत– (केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. तेषां अव्यक्तासक्त-चेतसाम् अधिकतरः क्लेशः अस्ति । ii. ये तु सर्वाणि कर्माणि मयि/श्रीकृष्णे संन्यस्य अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते।	**3** **½ x2=1** **2x1=2**
7.	**नाट्यांशः–** **(अ) एकपदेन लिखत– (केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. तन्तुवायान् ii. देवः iii. पटान् **(आ) पूर्णवाक्येन लिखत– (केवलं प्रश्नद्वयम्)** i. वयं तन्तुवाया :अयोग्यमूल्यत्वात् पटं न निर्मामः। ii. दौवारिक :बहिर्गत्वा त्रीन् तन्तुवायान् समानीय प्रविशति।	**3** **½ x2=1** **1x2=2**
8.	**अन्वयः –**	**½ x4=2**

	य: नर: निन्दायां स्तुतौ च समभावम् धारयति, य: मानव: (i) मननशील: येन केनचित् प्रकारेण (ii) संतुष्ट: निवासस्थाने अनासक्त (iii) स्थिरबुद्धि: ईश्वरस्य भक्तिभावेन च युक्तोऽस्ति स: (iv) मानव: श्रीकृष्णस्य प्रियो भवति। अथवा **प्रदत्त-भावार्थत्रयात् शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत -** **(अ)** (ii) मनस: इन्द्रियाणां च नियन्त्रणं कृत्वा सर्वकर्मणां फ़लस्य इच्छाया: त्यागं कुरु। **(आ)** (iii) राज्ञ: अतीव संतुष्टिरभवत्।	1x2=2
9.	**प्रश्नपत्रात् भिन्नं पाठ्पुस्तकस्य श्लोकमेकं लिखित्वा तस्य भावार्थं लिखत-** अन्वय: - पार्थ! अहं (i) तेषां मयि (ii) आवेशितचेतसाम् नचिरात् (iii) मृत्युसंसारसागरात् समुद्धर्ता (iv) भवामि **अथवा** छात्रेण लिखितस्य श्लोकस्य स्वविवेकेन छात्रहिताय निर्णय: कर्तव्य:।	2x1=2
10.	**मेलनम्–** **क स्तम्भः** — **'ख' स्तम्भः** i. ततः पङ्कोद्धारं कृत्वा — (घ) पुष्करिणीं गभीरां कृतवन्तः ii. निर्मलं जलं दृष्ट्वा — (क) सर्वे प्रसन्नाः अभवन् iii. सर्वारम्भपरित्यागी यो — (ख) मद्भक्तः स मे प्रियः iv. पश्य राजमुद्राङ्कितं — (घ) प्रमाणपत्रम्	½ 4=2